

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

LETO (año) XLVII št. 3-4

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

Julij - december 2000

ČRKE, BESEDE IN MISLI RUDE JURČECA

» Besede, besede, besede«, vzklika toliko Hamletov po vseh svetovnih odrih, toda ali je kje gledališka umetnost že mogla kronati takega Hmaleta, ki bi bil z vsem doživetjem in dovolj grozljivim strahom božjim pravilno povedal teh troje kratkih besed z navidez samo enim pomenom?«...

....»Beseda je postala samo preddverje za misel, ki se izčiščuje za večnost. Črka, beseda – to sta samo še stebra, cerkvena ladja, dvorana, kip ali slika za večno obrednost v templju, v katerem večno živi Misel. Ta obrednost pa ni monotona, ni uglašena samo za en zvok, polna je katastrof, polna slabosti in spoznanj – izdajstva in kesanja; slabiči so jo vsak vek kosali in vsaka doba je s svojimi dialektičnimi diagnozami in algebrajskimi enačbami hotela Misel podrediti viziji lastne povprečnosti in ošabnosti. Črke, besede, misli – posvečeno orodje v rokah tistih, ki bi radi sodelovali pri pripravah in delu velikega Stavbenika.« (Meddobje, 1954)

...»Potujem in potujem in kadar hodim, sem najbolj srečno bitje na zemlji. [...] Hodim in hodim, gledam in gledam. Svet za svetom, zavesa se za zaveso dviga in nikdar je ni konec. Tla komaj čutim. Nisem ujet, sem doma in nisem: kakor da ni moj svet, ki lovi moje stopinje. Sem kakor odtrgan od pravega sveta, a živim v njem in zemlja se je šele dvignila nad oceane ter pozabila, da je nebo nad njo. Svet se bo uresničil šele na pragu večnosti.« (Meddobje 1959)

»Domovina in duša sta se zlili v eno. Zaradi bojazni, da bi mu očitali hinavščino, se je muzikant pogreznil vase – zastrt obraz je bil kakor prepleskan, beseda je zasijala kakor da bi bila razbita posoda. Pesem in melodija sta veslali med nebom in zemljo. Mimo so hodili in so slišali, brali so in so ostali gluhi in slepi.

Ljudje golega razuma in prave pameti so se obsijali z veličino, zavladali so svetu z lici, polnimi mrkih potez, oči so zalivali soji bolesti, trpljenja in črnogledega zastrupljanja.«....

»Domovina je daleč in je med nami; domovina je povsod, dasi nedotakljiva za naše drobne prste«.... (Meddobje 1964)

RUDA JURČEC 1905 - 1975

Ob petindevetdesetletnici
njegovega rojstva
in petindvajsetletnici
njegove smrti.

V počastitev njegovega spomenu ponatiskujemo zapise Vinka Beličiča, objavljene v Meddobju št. 1-2 leta 1989, pod naslovom: »Z RUDO JURČECOM NA DALJAVO«

Z Rudo Jurčecem na daljavo

17. novembra 1975

Jaz zapisujem smrti drugih, kdo drug bo zapisal mojo smrt... Med poročili ob 14,15 je Trst A posredoval iz Argentine došlo novico: v Buenos Airesu je 4. nov. umrl Ruda Jurčec, od predvojnih let do prvih majskih dni 1945 razgledano in dragoceno pero v uredništvu katoliškega dnevnika Slovenca, zadnja leta pa izdajatelj in urednik Sija slovenske svobode. Mnogi se bojo oddahnili, a name je legla potrtoost, ker je že spet zatonila ena luč. En borec na tujih tleh je manj.

18. novembra 1975

Franc Jeza je v vsakodnevni kulturni oddaji ob 18,15 zelo lepo komemoriral Rudo Jurčeca. Upam, da bojo njegove spominske besede kje objavljene. Žal vse preveč Jezovih besed izzveni z radijskimi valovi!

20. novembra 1975

Ruda Jurčec mi iz predvojnih ljubljanskih let živi v tejle podobi. Sam hodi - pač oddihovanjsko - z belim psičkom na vrvi tam po trgu med stolnico in Ljubljano, mimo živilskih stojnic, kjer je vedno vrvež, pa po drugi strani med Tromostovjem in Zmajskim mostom, s katerega se vidi mogočna stavba Katoliškega tiskovnega društva - v nji dela truma urednikov, tam hrumijo moderni tiskarski stroji, iz tiste hiše vro časniki, revije, knjige - sad našega dela in žrtev, naša čast in naš ponos. Jurčec

z naočniki, s svetlorjavimi lasmi na prečo, zajeten, srednje postave - ne v razburkanih prednjih vrstah bojnikov, ampak nekje v svojem svetu. Napisal je knjigo o Janezu Ev. Kreku, a je izšla v laični založbi. Jurčec, ki mu bo usojeno, da se do kraja razcvete v ospredju, in sicer iz korenin svojih pariških študijskih let, šele v argentinskem zdomstvu.

V roza mapi imam od tam doli 47 njegovih pisem, med njimi tudi nekaj svojih konceptov. Najino dopisovanje se je začelo decembra 1958, ko je bil že peto leto predsednik Slovenske kulturne akcije in hkrati urednik njene revije Meddobje. Prvi dve leti je pisma naslavljal »Dragi gospod«, potem pa do konca »Dragi gospod Vinko« - in jaz njemu »Dragi gospod Ruda«.

23. novembra 1975

Družina se je razšla nekam v mrzli nedeljski popoldan, vsak po svoje. In tako zdaj v tihoti doma lahko odpotujem skozi Rudova pisma - skozi svojsko zanimiv del svoje poldavnine. V prvem pismu (12. dec. 1958) Jurčec nujno prosi »tisto številko ljubljanskih Naših razgledov, kjer je Juš Kozak pisal o Pasternakovem Dr. Živagu«, češ da ga z Zorkom Simčičem potrebujeta za Meddobje.

»Danes (30 jan. 1960) sem Vam poslal po letalski pošti novi zvezek Meddobja. Tukaj smo imeli težavo s pošto skorajda šest tednov in ne vem, ali je zdaj že vse v redu. Zato se nekoliko bojim, če boste v redu prejeli. Na ovoju je toliko znamk, da se dogajajo slučajni kraje pisem samo zaradi poštnine...«

Dobro leto kasneje, 3. marca 1961: »Pripravljamo novo sezono kulturnih večerov v Buenos Airesu. Na žalost smo vedno isti na sporedu - in za prihodnje bi želeli, da bi bilo drugače, seveda če bo mogoče. Bral sem v Mladiki spored kulturnih večerov v Trstu za starešine in srednješolce. Imena predavateljev niso bila navedena. Kaj mislite, ali bi mogli dobiti sem dvoje predavanj in sicer ono o slovstvu v domovini in tisto o književnosti v zamejstvu. - Predavatelja bi prosil, da bi mogoče za sem doli nekoliko razširil ali kako poglavje še bolj obdelal; za nas bi bilo potrebno, da bi predavanje imelo okr. 6.000 besed.«

Poleti 1961 me je pismeno pooblastil, naj mu pri upravi Radia Trst A dvigam honorar za njegove prispevke, kot mu je to pred svojim odhodom v ZDA delal Mirko Javornik. Jeseni me prosi, da bi za nabrano vsoto 32.860 lir kupil dolarje in mu jih letalsko priporočeno poslal. Pred božičem se mi zahvaljuje. »Le malo sem se Vam skušal oddolžiti za dobroto. Poslal sem Vam izvod Nove pesmi. Vezanih še ni bilo - upam, da ste prejeli.«

Dne 3. dec. 1963: »...Sam sem se odločil, da bi napisal knjigo POTOVANJE SKOZI ČAS (1914-1958) in bi I. del izšel okr. Velike noči 1964. Sicer so se mi nekateri tukajšnji drobnjakarji zelo zaleteli »pod noge«. Miloš Stare se je precej ustrašil, ker se ev. boji, kako bi bil osvetljen - misli, da bodo Spomini, a se moti - bo le potovanje skozi čas, ki sem ga prehodil. Vem: niti najmanj ne bom mogel biti popoln, ne bom doseči mogel tisto, kar želim - a se bom le potrudil dati občutje človeka, ki je prehodil pol stoletja doma in po svetu - in bi rad vtise o vsem tem skozi prizmo - manj oči, ko pa srca...«

Iz pisma 7. apr. 1964 veje bolečina koprnenja po Evropi, kamor se je sourednik Meddobja Zorko Simčič namenil priti na obisk. »Pred nekaj dnevi se je vrnil Zorko iz Bariloč; se še ni oglasil - pričakujem za danes. Odpravlja se v Evropo in sicer bi moral iti na pot že 18. aprila, a so baje težave z ladjo. Vrnil bi se konec avgusta. - To se boste pogledali - po toliko letih...« Od tega do naslednjega glasa 14. maja je minilo pet tednov. »Zorko bo verjetno te dni pri Vas. Želim vam vsem mnogo lepih dni tam nad Devinom. - Dalje: še ena prošnja. Če imate priliko, sporočite g. dr. Jevnikarju, da sem v redu prejel Pregled knjig v letu 1963 za Meddobje. Vesel sem, ker je tokrat bolj osebni in kritičen.«

Medtem so do 12. avg. 1964 pretekli trije meseci in izšla je prva knjiga njegovih spominov. »Te dni ste najbrž prejeli prvi del knjige Skozi luči in sence. Poslal sem po letalski pošti in priporočeno. Zelo bom vesel, če mi sporočite, ali ste prejeli, ker tukaj znamke radi kradejo, pošiljko pa proč vržejo. - »Na uho« Vam povem, da sem se moral odločiti, da bi od pisanja živel. To ni bilo mogoče v domovini - sam nameravam nekaj takega v tujini... Nikar se ne ustrašite, bo že kako šlo... Toda glavno bo, da bi to knjigo in ostale primerno prodajala - jaz in založba.⁽¹⁾ Ali bi mi hoteli pomagati in med prijatelji in znanci poagitirati za nakup oz. naročilo? Seveda bi morali biti resni plačniki.«

Razmere pri SKA, kjer sta se francosko svetovljanski Jurčec in slovansko domačijski Tine Debeljak v marsičem razhajala, je osvetlil v pismu sredi argentinske zime 20. avg. 1964 in hkrati v njem zavrnil misel na »španovijo« s celovško Mohorjevo. Zadevni predlog je verjetno prišel od več strani. »V tej zvezi bi bili mi s svojim izbranim, a majhnim naročniškim kadrom zelo na slabšem - naši bi bili zbegani in mnogi, zlasti v ZDA bi sklepali, da je kar dovolj, če so naročeni na Mohorjevo, ki da več papirja in ceneje, kot pa na nas, ker da ni več nobene

(Nad. na 6. strani)

⁽¹⁾ Vse tri knjige spominov so izšle ne pri SKA, ampak Editorial Baraga, naslednici Slovenske tiskovne družbe.

V spomin

V Ameriški domovini od 4. septembra 1951 je bila objavljena sledeča novica:

»..Neki, nam dobro znani član Akad. Pev. Zbora, je pretekli mesec ob gostovanju v Trstu povedal: »Dr. Martelanc, ki so ga komunisti ugrabili v Trstu, je umrl v zaporu zaradi ran, ki jih je dobil ob ugrabitvi. Prav tako je v zaporu zblaznela in umrla njegova žena....«

Naj bo pojasnjeno, da je bil dr. Ivan Martelanc ena najvidnejših političnih osebnosti v Slovenski ljudski stranki pred in med drugo svetovno vojno. Doktoriral je na pravni fakulteti ljubljanske univerze, s specializacijo v zavarovalništvu in je končno postal ravnatelj Vzajemne zavarovalnice. Istočasno je deloval v raznih katoliških mladinskih organizacijah in v tisku. Bil je glavni organizator Evharističnega kongresa v Ljubljani (1936) in član pripravljalnega odbora za Kongres Kristusa Kralja. Za to svoje delovanje je dobil od papeža Pija XII odlikovanje »Častnega komornika njegove svetosti«. Kmalu po italijanskem razsulu se na prošnjo nadškofa Rožmana preseli na svojo Primorsko, kjer deluje v organizacijskem štabu kot domobranski stotnik v kulturno-pravnem oddelku. V glavnem se posveča obnavljanju slovenskega šolstva in dobave slovenskih šolskih knjig iz Ljubljane. Po vojni, med zavezniško okupacijo, je ostal na svojem mestu v prepričanju, da je varen pred komunističnim nasiljem, pa se je zmotil. V noči 26. oktobra so partijski agenti oba zakonca zgrabili in ju po kratkem prerivanju, v katerem je bil Martelanc težko ranjen, stlačili v avto ter ju nato na skrivaj prepeljali v Ljubljano.

Njuna točna usoda ni znana, posamezni podatki pa omenjajo strahotna mučenja in usmrtitev obeh, dr. Ivana in gospe Malči Martelanc v zaporih na Povšetovi cesti.

Danes objavljamo kratek in zanimiv zapis njunega sina Marka Martelanca v obliki »sprehoda po spominskem albumu«, kot majhen doprinos k obnovitvi zgodovinskega spomina.

V slovo staremu albumu

Vélíki, temnorjavi, pred 70 leti lepo vezani družinski album, je končno razpadel. Eden od redkih predmetov, ki so nam jih sorodniki in sosedje rešili po vojni: nekaj Kregarjevih olj in drugih slik, par priljubljenih knjig, kak dokument, pa ta album. V prvih letih čestega preseljevanja iz enega taborišča v drugega, pa že v Ameriki po raznih penzionih in stanovanjih, sem se včasih jezil, da nam niso rešili kaj veliko vrednejšega, saj je bilo stanovanje na

Niklošičevi polno umetnim in predmetov, ki bi se dali dobro vnovčiti, namesto tega težkega in nerodnega albuma, brez vrednosti. Potem sem se pa večkrat znašel v prelistovanju in obujanju spominov, ki mi jih je množica fotografij prožila.

Pletena vrstica, ki je držala na mestu trde, kartonaste, v slogu Bauhaus okrašene platnice in liste s fotografijami, je preperela, platnice so mi pa načeli termniti - te ogabne svetlosive žuželke, neke vrste mravelj, ki tu v Brazilu priletijo ob pomladnem mraku, izgubijo krila in takoj začnejo gnezdo v lesenem pohištvu ali pa celo v steni, tako na skrivaj, da jih odkriješ samo, če zagledaš tipične ostanke glodanja. Lani so se spravili termniti na mojo knjižnico. Ko sem opazil prah, so se priglodale že skozi Z do S v Enciklopediji Britaniki. Izvidniki pa so že prišli do sosednjega albuma. Že prej sem večkrat mislil, kako ga obnoviti, ali pa preurediti. Marljivi termniti so mi ta problem poenostavili, ko mi niso več pustili izbire. Često uporabljano in cenjeno enciklopedijo sem zakrpal, kakorkoli, sedaj so že na razpolago zgoščenke iste, za album je bil pa ta termitski prigrizek zadnji in dokončni udarec.

Tako sem še enkrat, zadnjič, prelistal stare znance, počasi, z namenom, da ločim slike, za katere ne vem več, kaj kažejo, od poznanih. Ob tem, tokrat bolj temeljitem ogledovanju, so se mi spet obujali spomini na daljne čase, dogodke in ljudi, od katerih samo redki še živijo. Če ne bi imel tega albuma, bi mi verjetno že večina posrednih spominov na dom, kar mi jih, sedemdesetletniku, ostaja utonilo v pozabo. Spomini, ki jih imenujem neposredne, brez obzira do trenutno veljavnih teorij o kratkem, srednjem, dolgim itd. spominu, so tisti, ki mi tičijo v možganih kot da sem jih sam doživel, tedaj in sedaj zavestno. Za posredne imam pa tiste, ki so mi jih osveževali drugi, tudi fotografije in družinski komentarji, jasno izpostavljeni nevarnostim različnih tolmačenj in vsakič malce spremenjenim ponavljanjem, vir nemira zgodovinarjev.

Odkar pomnim, sem naše fotografije delil v "predpotopne", take, ki kažejo postavne fante in može v starinskih oblekah in uniformah, z mogočnimi brki, ni nobene brade, zanimivo! pa otroke, dekleta in starejše ženske s čudnimi klobuki in pričeskami, sem in tja tudi očitvidno kmečke ljudi, za katere nimam pojma, kako so našli prostor na teh listih. Najbolj verjetno so bili moji predniki, sorodniki ali cenjeni prijatelji očeta ali mame. Mislim, da ne živi več nikdo poznan, ki bi me morda lahko osvetlil, tako da sem te slike spravil v škatlo, ki je najbrž nihče več ne bo pogledal, razen morda požrešni termniti, ko jo končno najdejo.

Druge že spadajo v mojo "prazgodovino", to je vse, kar kaže dogodke pred in v zvezi z mojim rojstvom. Dobro se spominjam fotoaparata (Leica?), ki ga je mami podaril oče še precej pred poroko, takega z mehomo in s samoprožilcem. Od tedaj je očetova zaročenka in žena delovala kot uradna fotografka v družini, tudi odgovorna za ta album, ki ga je vedno imela na tekočem, včasih, kjer bi lahko nastal kak

dvom, celo z napisi in datumi. Te slike kažejo po večini izlete s prijatelji po naših hribih - tu so Logarska dolina, Karavanke in Julijske Alpe, pa seveda Bled (mladi par v čolnu) in Triglav (oče v junaški plezalski pozi, vedno s kravato in klobukom, mama naslonjena na skalo, z milim nasmeškom), pa nahrbtniki, palice, cepini in pikniki. Včasih sama, drugič pa v družbi prijateljev, nekaterih tako dolgotrajnih, da se jih še celo sam spominjam. Precej slik je o obiranju in sušenju hmelja v Savinjski dolini, kamor smo tudi kasneje radi zahajali. Ta del konča s poročnimi slikami, za tako važen dogodek seveda poklicnimi. Sem spadajo tudi podobno poročne slike drugih parov, sorodnikov ali prijateljev. Zdi se, da so se vsi vrstiki očeta in mame poročali s isti dobi, kar je seveda naravno in nič drugače kot je bilo z nami.

Moje rojstvo je prelomnica, začenja prava zgodovina. Slike kažejo mamu nosečo, sicer tako diskretno, da se je samo v družini vedelo, da ni bila debela kar tako. Potem pa Domžale s sestrami z avionskimi krili na glavi (kako le so se reve branile pred močnim vetrom v tako nepraktični uniformi?), kjer sva z mamu preživela prve tedne po mojem rojstvu. Takoj po tem začnejo slike iz Prage, kjer je oče službeno preživel skoraj 2 leti. Nešteto drobnih slikic s Hradčani, Karlovim mostom, Husovim spomenikom, pa z očetovim življenskim prijateljem, slikarjem Stanetom Kregarjem, z menoj v naročju ali pa ne, drugače pa mali Marcek, v vozičku, v štalici, z lutkami, igračami, nič drugače kot delajo drugi starši, ki tudi prvič v zgodovini vesoljstva odkrijejo čudo starševstva. Sam se seveda vsega tega ne spominjam. Kar so mi ponavljali, je bilo, da je bila moja prva beseda češka: mamičko - česar pa, po treh lastnih otrocih in že šestih vnukih, ne morem verjeti, ko je pa taka beseda tako težka za malčka. Kar so mi tudi pravili je, da so me, ali bolj verjetno mamu, češke prijateljice občudovala zaradi količine banan, ki sem jih menda znal pospraviti - ta posredni spomin mi je povzročil precej želodčnega kruljenja med vojno in po njej, ko večkrat ni bilo takojšnjega videza nobene hrane, kaj šele banan. To sem zavestno spoznal šele, ko je naša izseljenska vojna ladja SS General Omar Bundy spustila sidro med Balearskimi otoki l. 1947. Pa to seveda ne spada v zgodbo o albumu, razen opombe, da o tistem važnem dogodku ni slik, saj tedaj nisem premogel fotoaparata in sem tudi imel glavo polno čisto drugačnih skrbi.

Pravzaprav je povratek iz Prage l. 1933 sprožil bližnji prihod bratca Jošta. Znova slike spečega debeluščka, potem v nekoliko prisiljenem objemu starejšega bratca, kateremu so gotovo zaman zabičali, naj se ne drži tako kisló, pa voziček po Tivoliju in podobno. Po povratku iz Prage se pojavi v vrsti slik nek presledek, kot da bi takrat nastala doba vkoreninjanja v novo situacijo; oče je zaradi svojih izvirnih praških dosežkov v zavarovalni vedi, pod okriljem delodajalca Vzajemne Zavarovalnice in s pomočjo profesorjev na praški univerzi, napredoval v službi. Slike so iz njegovih službenih potovanj po

Evropi; oče pred danes primitivnim letalom, že tedaj Lufthansa, oče na donavski ladji, v italijanski Littorini, v Parizu, potem v Bulgariji, v Angliji. V zameno za preveč preprosto "poročno potovanje" na Bled, kjer sta že bila veslala med snubljenjem, in že ko sredstva in program praške univerze niso dopustila obljubljenega obiska Benetk, je oče peljal mamu v ljubljani Paris, tokrat že na povabilo francoskega predsednika ob priliki mednarodnega kongresa zavarovalnikov, s čemer je tudi imel priliko ji pokazati, kje je stanoval in študiral pred leti. Slike mame pred in po obisku lepoticnega ateljeja neke znane Madame, in pa modne trgovine, da se zabeleži znamenito razliko. Ko bi se bila morala sniti na gotovem vogalu in je oče pogledaval na uro, kdaj se bo prikazala mama, se je ona zabavala, ko ga je ves čas opazovala. Družinsko izročilo tudi pove, da je, na njeno vzhičenost, ni spoznal. Ko znova gledam te slike, se mi še danes ne zdi, da je bila taka ženska zabava opravičljiva in držim z očetom, ki je po istem izročilu bil hud. Saj bi jaz tudi bil. Nazaj grede je oče končno izpolnil poročno obljubo in jo peljal v Benetke. Fotografije so mešane: poklicne s serijo o mestu in njegovih spomenikih, pa mama z golobi na roki, mama pred cerkvijo San Marco, na to pa obvezna gondola in Murano, zmeraj mama, oče je fotografiral, njega ni videti. Potem se zgodba narastka v družini ponovi: nov novorojenček, Cvetka, ravnotako debeluška, prisrčno sprejeta od obeh bratcev - slika v nerodnemu pestovanju - potem pričevanja razvoja vseh treh.

Ob mojem rojstvu je bilo nesrečno sestavljena Jugoslavija stara 10 let. Ko sem sam prišel do enake starosti, so jo že Nemci uničili. Med tema letnicama, 1921 in 1941, je album poln "političnih" slik: oče kot študent - politični aktivist, na shodih in taborih, kot radijski komentator, razglednica o umoru kralja Aleksandra v Marseille, oče v fraku in cilindru, ko sprejema dr. Kreka ob njegovem povratku iz internacije, potem slike s kongresov Kristusa Kralja in Evharističnega, s poljskim kardinalom Hlondom na prigrizku doma, z banom Natlačenom, pa bežigranski Stadion, procesije z mamu v narodni noši (polni, gorenjski, z avbo in vsem okrasjem), pa množica oficirjev in drugih očitno važnih gospodov in drugih pomembnosti.

Končno se prikaže tudi sestra Lučka, ki je prišla na svet proti zdravniškim nasvetom glede maminoga zdravja, a vseeno navdušeno sprejeta, posebno po obeh bratih, ki sta si takoj razdelila pokroviteljstva nad sestricama. Zadnje slike so iz naše tako težko priborjene in zato tako ljube Seničice, weekendice nad Mednom, od koder smo na Cvetlično nedeljo l. 1941 z mamu opazovali strojnični jarek, izkopan kakih 100 metrov od hiše in kamor me je pošiljala s toplim čajem in prigrizki za vojake. Oče, kot rezervni oficir, je tedaj načeljeval poljski bolnici nekje v Srbiji. Ko so po cesti od Škofje Loke priropotali prvi nemški tanki, so jo tudi ti vojaki pobrali, na našo srečo in na moje razočaranje, brez strela. Ko

Naši ustvarjalci

Bernarda Fink Inzko, poročilo nastopov v zadnjem letu.

Naša članica Bernarda Fink Inzko je uveljavljena koncertna in operna pevka v svetovnem merilu. Nastopa z znamenitimi dirigenti najrajši v oratorijih in v samostojnih komornih izvedbah, nekaj pa tudi v operah, največ v baročnih.

Strokovna kritika jo ocenjuje kot pevko s privlačnim, izenačenim in barvitim glasom, prikupnim nastopom ter z gladko, uravnoteženo in naravno izraznostjo. (Répertoire, maj 1999). Postavljajo jo na vrhunec umetniškega razvoja. Ob izjemni barvi glasu je njeno podajanje sama emocija. Občudovanja je vredna, kadar vživeta v intimnost prostora podarja zaupno zadržanost, ki je pa hkrati tudi vsa topla. Njena tehnična dovršenost more z bogastvom harmoničnih tonov nadomeščati tisto, česar ne daje kdaj preveč suha akustika prostora... (Diapason, april 2000)

V zadnjem letu in pol je pevka nastopala z mnogovrstnimi deli na evropskih in drugih odrih. Omenjamo le najpomembnejše.

V začetku 1999 je z Amsterdamsko opero gostovala v Sydneyu, Avstralija, z vlogo Penelope v Monteverdijevi baročni operi *Il ritorno di Ulisse in patria*. V mali dvorani Carnegie Hall v New Yorku je imela samostojen recital izbranih francoskih melodij.

S samostojnim koncertom se je predstavila na Japonskem, kjer je izvajala Schumannove in Brahmsove samospeve.

V maju je sodelovala na Dunaju in Salzburgu z Dunajskimi filharmoniki pod vodstvom dirigenta Rogerja Norringtona v Händlovem oratoriju *Mesija*. Nato je bila povabljen v Jeruzalem in Tel Aviv in je tam pela Dvořakove Biblične pesmi.

Julija je v okviru slovitnega Salzburškega festivala sodelovala s solističnimi deli v Mozartovi maši v c-molu.

V Bonnu, Nemčija, je nastopila v Mahlerjevi 8. simfoniji, nato pa v dunajskem Musikvereinju v Händlovem in Bachovem programu, ki ga je vodil dirigent Nicolaus Harnoncourt.

Z dirigentom J. E. Gardinerjem je v Parizu samostojno izvedla Berliozov ciklus pesmi *Les nuits d'été*. Nato pa se je udeležila turneje po Evropi s Händlovo opero *Rinaldo*. Pela je skupaj s Cecilijo Bartoli pod dirigentom Christopherjem Hogwoodom.

Letos je med drugim priredila koncert samospevov v Parizu v Comedie des Champs Elysée in v Sarajevu.

Z dirigentom Renéjem Jacobsom se je udeležila turneje v Berlinu, Barceloni, Parizu in Bruslju z Bachovim Matejevimi pasijonom. Nato je sodelovala pri festivalu Praška pomlad v simfoničnem nastopu s sodobno glasbo in v koncertu samospevov.

Z dirigentom Harnoncourtom je snemala za ploščo Matejev pasijon, potem pa v juniju nadomestila

Sylvijo Mc Nair s koncertom samospevov v zelo prestižni seriji nastopov v Musikvereinju na Dunaju.

V prihodnjem programu ima nastope s klasičnimi deli v Buenos Airesu, Parizu, na Dunaju, v Ljubljani in drugod v Evropi ter turnejo po Avstraliji.

Do zdaj so bile izdane zgoščenke z njenim sodelovanjem v naslednjih delih: Monteverdijeve opere *L'incoronazione di Poppea*, *Il ritorno di Ulisse in patria* ter *Orfeo*; Händlove opere *Flavio*, *Giulio Cesare*, *Amadigi in Poro*, Rossinijeva *Zelmira* in Mozartova *Così fan tutte*. Več je oratorijskih skladb: Bachova *Maša v h-molu* in *Motet*, Rameaujev *Hippolyte et Aricie*, Händlov *Mesija* v originalu in v Mozartovi priredbi, Mozartovi *Maši* v c-molu in *Krönungsmesse*, Rossinijeva *Petite messe solennelle*, Caldarova *Maddalena ai piedi della Croce*, Dvořakov *Requiem*, Hassejevi *Salve Regina* in *Cäcilien Messe* ter Scarlattijev *Il primo omicidio*. Njene plošče s samospevi pa vsebujejo Dvořak/Brahmsove *Gypsy songs*, Wolfove *Eichendorff Lieder* in Chaussonovo *La chanson perpetuelle*. Pred izdajo je v pripravi še več njenih plošč.

Dejavnost naših članov

Trije naši umetniki so pred kratkim razstavljali v Argentini: **Andrej Makek** je predstavil v mesecu juliju akvarele in olja v klubu AFALP v Palomarju. Meseca junija t.l. je razstavljal olja **Veronika Šparhagl** v Aeroestación Morón.

Andrejka Dolinar pa je razstavila meseca julija akrile v Galeriji Asiatic Arte v Buenos Airesu

Z Rudo Jurčecem na daljavo..... (iz 2. strani)

razlike. Kljub vsemu pa smo in bomo nekaj čisto drugega kot pa je Mohorjeva. Če smo se z Mauserjem zašibili, je to literarni greh in napaka, toda po tej poti za nas ni opravičila, da bi morali obstajati.« Spomladi 1965 je Ruda Jurčec doživel priznanje tudi na tržaških tleh. V pismu od 14. maja berem: »Med tem so prišla poročila o podelitvi literarne nagrade ›Vstajenje‹ za knjigo Skozi luči in sence. Pred leti sem bil obveščten, kdo so člani žirije, a sem na žalost imena izgubil iz spomina. – Seveda bi se jim rad iz vsega srca zahvalil. Če mi boste mogli, mi, prosim sporočite.«

Dva mesca kasneje (12. julija) – žejen stikov z daljno prvo domovino: »Včeraj sem Vam po letalski poslal ekspresno...

Ljubljanski triptih.⁽²⁾ Lepo prosim, pošljite ga prelatu drju. Jakobu Šolarju v Ljubljano. Bral je Luči in sence in obžaloval znancu, da nima Triptiha in ga ne more odkriti. – Res bom zelo srečen, če ga bo prejel. Seveda prosim, da bi mu poslali s primernimi varnostnimi merami, ker je Triptih mogoče bolj ›nevaren‹ kot pa Luči... Če morete, mu dodajte listek, kjer sporočite, da ga lepo pozdravljam, se bom lepo zahvalil, če mi bo mogel kaj sporočiti o knjigah.«

Poročal sem mu o vtisu, ki ga je Edvard Kocbek naredil name s tržaškim predavanjem Kdo sem? 27. aprila 1965. »Zelo me je zanimalo vse, kar ste mi pisali o Ediju v Trstu. Neverjetno: Vi ste ga prvič srečali v razgovor in že ste prišli do zaključka, ki ga bom sam v drugem delu na široko moral obravnavati, res: kakor da bi tudi Vi bili z njim v stikih že leta in leta... Čestitam (če se sme), meni pa je potrdilo, da nisem rinil v krivo ali zgrešeno smer... Saj ne bi mogel, ker ne bi mogel napisati niti stavka, če ne bi bil prepričan o pravčnosti, vendar: dva na istem – to je tudi že nekaj.« H Kocbeku se je vrnil dober mesec kasneje (14. avg. 1965): »Edijeva problematika me zelo prepleta in mnogo mislim nanj. Bogve, kako bo zvožil – je pa vedno isti – prekipevajoč notranjega pozavčinstva, toda žalostni, asketski obraz. – In pa šokov si človek ne sme zapomniti, še manj njih število, ker nikdar ne ve, koliko jih še bo – končno saj je vsak ›greh‹ šok in poraz. Neverjetno: izreden primer prleškega pozavčinstva (če veste, kaj je to – če ne, pa morete najti pri Kuretu ali Turnšku).«⁽³⁾

Iz voščilnega pisma 14. dec. 1965, napisanega na pragu argentinskega poletja, govori domotožje po štajerskih hribih in poljih v božičnem zimskem času, pa tudi neka zapuščenost: pri Meddobju je ostal sam. Pokoncilski veter je uredniško trojico Simčič-Jurčec-Vodeb razbil. »Zorko je odpotoval spet v Bariloče, dasi je bil zadnje čase zelo bolan. Iz zdravstvenih razlogov ter pogoste odsotnosti je letos tudi odložil souredništvo pri reviji. Iz drugih razlogov je odložil uredništvo tudi Rafko Vodeb. – Če bo uspelo,

bi proti koncu 1966 prišel pogledat v Evropo in bi se gotovo lahko mnogo pomenili – midva pa celo osebno spoznala.«

Pred koncem januarja 1967 je obširno spregovoril o krizi SKA in zastoju pri izhajanju njenih publikacij – zastoja so bila bolj kriva ideološka nesoglasja v emigraciji, »razdalje in razlike«, kot pa denarne težave. V pismu mi marsikaj ni bilo jasno; spričo buenosaireskih sporov sem se čutil brez moči in sem bil tudi slabe volje...

»Najbrž sem storil napako,« piše Jurčec 17. marca 1967, »da sem šel za tri tedne na počitnice v hribe k drju. Hanželiču... Ko sem se vrnil, je bilo dela za tri... Knjiga Skozi luči in sence, drugi del, je sedaj dotiskana. – Dovolil si bom, da Vam takoj pošljem v poklon avtorski izvod. Poslal ga bom letalsko, vendar prosim, da bi ga preveč ne širili v branje, ker sem pač navezan na redno prodajo, saj v tujini izvajam poskus živeti od peresa« –

Pod datumom naslednjega pisma (1. apr. 1967) je pripomba »danes sem 62 let star«. »Nekoliko sem v strahu, da (SLIS II) ne bi prišel v redu, ker tukaj radi kradejo pošiljke, kadar so na ovoju tako visoke znamke.« Isto knjigo je poslal tudi prijatelju-duhovniku v Slovenijo: »in - na veliko začudenje obeh – (berem v pismu 11. maja 1967) jo je v redu ves srečen prejel. Sporočil mi je izid Kocbekove Listine, en izvod takoj še kupil in mi ga poslal. Torej je na poti; priznam, da željno čakam, ne samo zaradi vsebine, pač pa zaradi lepote jezika in veličastne dikcije - pri njegovem besednem zakladu si vedno mnogo nabere.« In enajst dni kasneje se mi zahvaljuje »za vse lepe misli«, češ pisatelj potrebuje odmev. A obenem toži, da se ga nekako vsi otesajo in celo poskušajo s sabotažo, razburjeni nad njegovo knjigo. On pa je navezan na njeno prodajo: »ko sem sedaj nekako ›poklicni‹ pisatelj, to se pravi, da bom moral - vsaj delno - tudi od peresa živeti.« Dne 22. sept. 1967 sem mu sporočil, da sem v Trstu prodal 15 izvodov II. dela.

Sredi argentinskega poletja, 14 jan. 1968: »– Najbolj me je pač ganila lepa pošiljka – GMAJNA. Nocoj odhajam k rojaku drju. Hanželiču za tri tedne na počitnice v cordobske pampe – tam je Gmajna, kakor mora biti Vaša tam okoli. Vašo vzamem s seboj, da mi bo ko brevir nežnosti in lepote, ko se bom na tamošnji srečaval nad njo z Vašimi očmi.«

Tarna nad popolno zmešnjavo na argentinskih poštah (»od zač. nov. 1967 do konca feb. 1968«), zato je v skrbeh, ali prejemamo Meddobje in Glas SKA. Za oboje vedno prosi prispevkov, poln spodbud in hvaležnosti. človek, ki živi za en sam cilj: za širjenje duha po besedi.

Konec septembra 1969 je bil dotiskan III. del Skozi luči in sence, a vezava je trajala štiri mesce. »Z velikim veseljem bom sprejel novico, da ste ta skromni dar prijateljstva srečno prejeli – ako boste imeli kaj prilike, kje kaj o knjigi napisati ali jo priporočiti, Vam bom hvaležen–« (26. feb. 1970).

Rudi Jurčecu sem o III. delu pisal 12. apr. 1970 med drugim tudi tole: »V tej knjigi ste opisali čas, ki se

⁽²⁾ Ruda Jurčec, Ljubljanski triptih. SKA Buenos Aires 1957. Str. 194.

⁽³⁾ Pozavčín: pri Pleteršniku II, 203 der Hochzeitslader (»Kdor v svate vabi«)

povsem krije z leti moje ljubljanske dobe (1934-1940). Zato sem posebno vneto iskal podobo tistega časa; zvedel sem marsikaj, hkrati pa občutil to in ono vrzel. Vi ste bili tedaj takorekoč na vrhu, »na položaju«, ko smo se kat. visokošolci vojskovali na terenu za svoje ideale, večina pa tudi za gmotni obstanek. – Važnejše pa je neko drugo spoznanje, in ni prijetno: kako da so na vseh vodilnih položajih v kat. taboru bili duhovniki? Dvanajst sem jih naštel – saj to je danes nepojmljivo! Šele zdaj razumem, kaj je klerikalizem. Kako da niste tega kje poudarili? Tisti čas je zmerom bolj daleč, in lažje je že gledati nanj kritično. – Jaz sem tedaj rasel in se mi je vse zdelo prav. Toda kri, ki je bila prelita, teži nekoliko tudi mene.«

Kriza v SKA je počasi prikipela do vrha in vodstvo ustanove so prevzeli drugi. Desno radikalni Ruda Jurčec jo je po petnajstih letih z nekaj prijatelji zapustil in začel izdajati droben štirinajstdnevnik Sij slovenske svobode, ki sem mu 23. avg. 1970 izrekel priznanje, da je »tako aktualen, duhovit in zanimiv, tako pripravljen na polemiko. Krepka burja veje iz njega, včasih sicer malce preostra; je pa osvežujoča. Človeku je ob branju laglje dihati, posebno ker je naš zamejski tisk po krivdi rastočega konformizma nasplošno vedno omlednejši«.

Odtlej je živel ves za ta list, okoli katerega se je iz slovenske diaspore sčasoma zbrala butarica bistrnih peres. Sija je bila ena sama kritika idejnih in političnih pojavov, ki so jih pisci zavračali kot Slovencem škodljive zablode. Zamisel literarne priloge se ni dala uresničiti, pač pa je v zbirki Zrenja in uvidi izšlo nekaj zvezkov. Vabljenje sodelavcev, urejanje, razpečavanje, iskanje dobrotnikov oz. podpornikov, plačevanje tiskarne: vse je bilo na Rudovih ramah. In ni bilo lahko breme, posebno še, ker so nekateri užaljeni zavračali Sijevo pisanje. Tudi jaz sem 27. sept. 1972 Jurčeca prosil, naj se skuša izogibati prestrastnega pisanja. »Sij bo samo pridobil, če bo nekoliko stvarnejši, umirjenejši.« Sledila je rahla ohladitev (najino dopisovanje se je razredčilo) hkrati z resignacijo: premalo denarja, ker prodaja ni mogla prav steči, in preveč nasprotnikov.

»Zaradi padca dolarja in zaradi zvišanja cen v tiskarni je v zadnjem mesecu vse poskočilo za 60 odstotkov. A bomo delali – osebno vem, da me delo drži pokonci« (8. avg. 1973).

Zadnje Rudovo pismo (22. feb. 1975) je – pač tudi zavoljo napredujoče bolezni – bridko nebogljeno že po obliki, a ganljivo prisrčno. »Zelo sem bil srečen, ko sem bral v pismu Gerž.(iniču), da ga morem tudi jaz prebrati.« Žal mu je, da se je zgubil – in tudi jaz pravim: Škoda! – moj članek za Sij (30. sept. 1974 sem mu poslal »namesto naročnine« čez 5 tipkanih strani dolgi Nemirni september 1974 v Jugoslaviji). Toži ob vedno hujših razmerah za tisk (»celo tiskarnarji se pečajo z mislijo, da bi obrate kar zaprli.«) »Vidim, da se je blagolov božji razlil nad Vašo hišo in naj tam vedno ostane«: Zadnje njegove besede meni: Le še PS: »Oprostite, stroj je star 27 let...«

Dober mesec zatem je sam dopolnil sedemdeset let, nakar sta šli čez njegov štajerski Ormož in naš Kras še letošnja pomlad in poletje. In ko smo mi z mrzlimi krizantemami okrasili grobove dragih, je

buenosaireško pokopališče Chacarita sprejelo njega. Prijatelji so Rudovo gomilo pokrili z dišečim cvetjem, kakršno rodi Južna poluta v novembru, ko je tam pomlad.

Pojdem še kdaj skozi Rudova pisma? Težko. Vendar naj ostanejo v tej roza mapi. Zaprto jo bom danes, 23. novembra 1975, uvrstil med druge v kletni omarici Za tistega, ki bo nemara čez čas kaj –

Vinko Beličič

PROMETEJ

*O Zeus, največji od bogov,
ti, ki si z lučjó oživiljaš svet
in uspavaš s svojo smrtno senco,
čuj glas njegá, ki bil svoboden je nekoč
in ti uklenil si za večno!*

*Tisočletja so prešla,
že moje muke niso muke več,
v navado in v brezčasje so izskelele,
spon tvojih strašnih nimam več,
v nežen pas vetrov so se razvele,
in jastreb tvoj okrotno kljuvajoč
se spremenil je v krasno zvezdno noč,
in moja jetra zlita s skalo
v kavkaške so razrastle se goré.*

*Zdaj vse drugače med menoj je in teboj:
v ognju, ki sem ga ukradel ti, gori ves svet,
v človeku so se vnela čustva in misli,
ki več ne pogasi jih grožnja niti kazni,
v dnu biti se je prebudilo nekaj
silnejšega od oblasti in obsodbe.*

*Svoboden biti! O, svoboda je dilema,
ki kot hurakan Olimp tvoj zruši
in v strašni noči tebe v njem zaduši!
Svoboden biti! Zdaj je svoboda
za tebe smrtna anatema!*

(Odmev od Kavkaških gor:)

*O molči, Prometej, o molči!
Muka tvoja nikdar ne premine.
Kar si ukradel, ni bil ogenj.
Bilá skrivnost je!
Kdor ve zanjo, gine.*

*Kaj je povzročilo spoznanje?!
Življenje se je spremenilo v bolečine,
ljubezen do človeka pa v prekletstvo.*

Branko Rebozov
(Buenos Aires, 1962, 1998)

Kulturni večeri

so bili:

4. letošnji kulturni večer je bil 22. julija 2000.

Predaval je dr. **Andrej Poznič**. Podal nam je svoje diplomsko delo, ki ga je pripravil za svoj doktorat v Rimu. Naslov predavanja: Prihodnost narodov v evropski zvezi. Njegov pogled na narodnost svopada v osnovnih potezah z našim mnenjem. Predavanju je sledila zanimiva debata.

5. kulturni večer. 29. julija je bil v veliki dvorani koncert naših priljubljenih pevcev **Marka Bernarde** in **Veronike Fink**. Kot vedno so nam pripravili izbran program samospevov, klavirska spremljava prof. **Ivana Vombergarja** je še povzdignila umetniške užitke večera. Nabito polna velika dvorana Slovenske hiše je z burnim priznanjem pokazala občudovanje in hvaležnost.

6. kulturni večer 26. avgusta. Dr. **Janez Zorec**: Človek namen ali naključje? Naš član, ki je prišel iz Pariza kjer je raziskovalec v astro-fizičnem zavodu, nam je v prijetnem, tekočem in zgoščenem podajanju prikazal svoje znanstveno delovanje. Vprašanja in pojasnila po predavanju so bila izredno zanimiva. Navdušil nas je izredno lep jezik, brez tujk in brez vsake zadrege, kar je za znanstvenika, ki dela v raznih tujih jezikih, občudovanja vredna vrлина.

Božidar Fink

Dne 30. avgusta 2000 je izpolnil svojih 80 mladostnih let ustanovni član Slovenske kulturne akcije gospod **Božidar Fink**. Njegovo dolgoletno in plodno delovanje bi morali uvrstiti na področja filozofije, prava, politologije, ideologije, religije, sociologije, zgodovine in estetike, vselej z ozirom na svojo domovino Slovenijo. V preteklem letu mu je celovška Mohorheva družba izdala izbor najvažnejših esejev in člankov pod naslovom »Na tujem – v domovini«, ki je brez dvoma v ponos vsej naši politični emigraciji. Gospodu Božidarju Finku iz srca želimo še mnogo zdravih in plodnih let v krogu svoje družine in sredi naše slovenske skupnosti.

Knjige

Naš na Dunaju živeči sodelavec, pisatelj **Lev Detela** je izdal pri založbi Romania Press v Bukarešti romunski prevod svoje knjige »Za ognjenim gozdom«. Knjiga je bila z uspehom predstavljena na letošnjem knjižnem sejmu v Bukarešti. Gospodu Levu Deteli iz srca čestitamo k lepemu uspehu.

V slovo staremu albumu... (z 3. strani)

se je oče čez dva tedna pojavil doma, smo se končno oddahnili.

S Seničico se pravzaprav albumovo pričanje neha. Zdi se kot da bi vojne stiske in negotovosti usahnile vsak navdih pričevanja za bodočnost. V resnici je bil ta čas prelomnica naše osebne in narodne zgodovine. Čeprav so bila tista huda leta veliko bolj polna usodnih dogodkov kot vse, kar je bilo slikano prej, nimamo nobene fotografije iz tistega strašnega časa. Kaj pa naj bi kdo slikal?

Zadnja slika v albumu je še nas štirih otrok, v Trstu, koncem l. 1945, že po ugrabitvi in kasnejšem umoru staršev, malo predno smo se za vedno razšli. Leta kasneje sem poskusil nadaljevati našo zgodbo v albumu, s svojimi slikami, a sem kmalu moral sprejeti dejstvo, da so se med tem časi tako spremenili, da je bolje pustiti zadnja dva lista v albumu prazna, tudi kot nemo pričo konca naše družine. Naša zgodba je prešla v odgovornost naslednjega rodu.

Tudi ta stari družinski album je sedaj preminul. Vendar, življenje gre naprej in tudi fotografske registracije, v tistih naših še predelektronskih okoliščinah še nismo imeli barvnih filmov, kaj šele družinskega filmanja. In vendar, čeprav sam peživet, je ta album dal pobudo za druge, mlajše spremljajoče začetek in življenjsko pot otrok, naslednikov, imamo že nove, manjše, japonske albume, take ki se v njih slike kar same prilepijo na kartonasto podlago in jih pokriješ s prozornim plastičnim listom, za vsakega otroka vsaj po dva, z barvastimi slikami. Ti so pa tudi verjetno že zadnji te vrste, saj, že odrasli in z lastnimi družinami, imajo vsi video in druge aparate s katerimi spremljajo nastanek, rast in napredek lastnih otrok, mojih vnukov. Še novejša sredstva ohranjanja družinskih spominov prihajajo na trg, s čimer je vedno lažje pomagati, da se stare vrednote ohranijo in prenašajo na nove rodove. Naš stari družinski album je izpolnil to svojo nalogo, v kolikor mu je seveda pripadala.

S temi mislimi se končno poslovim od dragocenega albuma. RIP. Naj počiva v miru!

Marko Martelanc

São Vicente, Brazil, 2/10/99

Y SAC 6 COOR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. GLAS es propiedad de la Acción Cultural Eslovana. Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina. Urejuje ga odbor, pod koordinacijo tajništva. Glavni urednik: Marjan Elletz. Director: la Comisión directiva bajo la coordinación del secretario. Tisk / Impreso en: Editorial Bóruga del Centro Misionar Bóruga, Colón 2544, (1826) Remedios de Escalada, Buenos Aires, Argentina. Izhajanje GLASA SKA denarno podpira Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina.